

*Ба Шӯрои диссертациони 6D.KOA-050
назди Донишгоҳи технологии Тоҷикистон,
сурога: ш. Душанбе, кӯчаи Неъмат Қаробоев
63/3*

ТАҚРИЗИ

муқаризи расмии доктори илҳои кишоварзӣ, профессор Партоев Қурбоналӣ ба рисолаи илмии Раҳмонова Чамилахон Абдуҳамидовна дар мавзӯи “Коркарди технологияи маҳсулоти функционалии каннодии ордӣ бо иловаи ашёи ғайрианъанавӣ дар мисоли топинамбур”, барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои техникӣ аз рӯйи ихтисоси 05.18.01 – Технологияи коркард, нигоҳдорӣ ва коркарди хӯшагиҳо, лӯбиёгиҳо, маҳсулоти ғалладона, мевагию полезӣ ва ангурпарварӣ.

Мубрамии мавзӯи таҳқиқот. Месазад қайд намуд, ки яке аз Ҳадафҳои стратегии Ҳукумати Тоҷикистон ин таъмини амнияти озуқаворӣ мамлакат ба шумор меравад. Бинобар ин Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои муаззами миллат, Президенти мамлакат, Муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон амнияти озуқаворӣ кишварро яке аз самтҳои асосии пешрафти ҷомеа маънидод намуда, ҳамасола дар Пайёмҳои ҳеш оиди захира намудани маводҳои ғизоиро дар ҳар оила барои ду-се сол таъкид менамоянд. Бинобар ин, ҳоло дар назди мутахассисони соҳаи кишоварзӣ мамлакат, олимон ва деҳқонони меҳнатқарини кишварамон ҷустуҷӯи роҳҳои нави ҳарчӣ бештар баланд бардоштани самаранокии соҳаи кишоварзӣ, истеҳсоли зиёди маводҳои аз ҷиҳати экологӣ тоза ва барои саломатии одамон зарур, яке аз масъалаҳои мубрами рӯз боқӣ мемонанд. Дар баробари ин зарурати баланд бардоштани даромаднокии дар соҳаи кишоварзӣ ва рақобатнокии маҳсулоти хӯрокаи, аз ҷумла маҳсулоти каннодии ордӣ, таъмини устувори бозори маҳсулоти хӯрокаи дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дастгирии давлатии истеҳсолкунандагони ватанӣ, шаффофият ва тавачҷуҳи махсусро дар шароити тағйирёбии иқлим, зарурияти таҳқиқотҳои навро ба миён овардааст. Аз ин лиҳоз, рисолаи илмии Раҳмонова Қ. А., ки ҳадафии асосии он – коркарди технологияи маҳсулот аз растании топинамбур, баҳри ба даст овардани маводи бештари ғизоӣ ва табобатӣ барои одамон мебошад, аҳамияти калони илмию амалиро пайгир аст.

Чи тавре, ки дар рисола нишон дода шудааст, мубрамияти ҳалли масъалаҳои таъмини устувори коркарди технология ва дастурамали маҳсулоти хӯрокаи функционалии каннодии ордиро бо иловаи концентрати

топинамбур, инчунин нокифоягии омӯзиши чанбаҳои назариявӣ амалии он интихоби мавзӯи таҳқиқоти диссертатсиониро ба миён овард.

Бинобар ин мақсади таҳқиқот - коркарди технологияи маҳсулоти функционалии қаннодии ордӣ бо истифодаи концентрати топинамбур мебошад.

Унвонҷӯй баҳри ноил шудан ба мақсади илмиаш чунин вазифаҳои муҳимро ҳал намудааст:

1. Омӯзиш ва тадқиқи хусусиятҳои топинамбур, таҳлил намудани микдори қанднокӣ он вобаста ба мавсими ҳосилгундорӣ (инулин, фруктоза, моддаҳои пектинӣ);
2. Омӯзиш ва таҳлил намудани таркиби химиявӣ топинамбур;
3. Коркарди технологияи маҳсулоти нимтайёр дар асоси топинамбур;
4. Таҳлили сифати концентрати топинамбур ва муқоисаи он бо нишондодҳои ҳуҷҷатҳои меъёрӣ;
5. Коркарди дастурамали маҳсулоти функционалии қаннодии ордӣ дар асоси топинамбур;
6. Истеҳсоли маҳсулоти функсионалии қаннодии ордӣ бо иловаи концентрати топинамбур;
7. Муайянкунии таъсири вояҳои гуногуни концентрати топинамбур ба таркиби маҳсулоти тайёр;
8. Муайян кардани хусусияти органолептикӣ, физикию химиявӣ кулчақанд бо иловаи концентрати топинамбур;
9. Ҳисоб намудани дастурамал ва самаранокии иқтисодии маҳсулоти коркардашуда.

Натиҷаҳои таҳқиқотҳои назариявӣ амалӣ чунин нағзониҳои илмиро дар бар мегиранд:

1. Коркарди дастурамал ва тарҳи технологияи истеҳсоли маҳсулоти қаннодии ордӣ дар асоси топинамбур.
2. Бо роҳи таҳқиқҳои физикию химиявӣ мавҷудияти инулин дар таркиби топинамбур муайян карда шуда, ба таври муфассал таркиби химиявӣ концентрати топинамбур омӯхта шуд;
3. Таҳлилҳо бо таври илмӣ асоснок намуданд, ки решамеваи мазкурро дар истеҳсоли маҳсулоти қаннодии ордӣ истифода бурдан мумкин аст;
4. Илман асоснок карда, бо тариқи таҷрибавӣ имконияти истифодабарии объекти растанигии интихобшуда ба сифати манбаи моддаҳои арзишнок дар истеҳсоли маҳсулоти қаннодии ордӣ тасдиқ карда шуд;
5. Вояи оптималии иловаи концентрати топинамбур барои истеҳсоли маҳсулоти қаннодии ордӣ пешниҳод карда шуд;

6. Оид ба хосиятҳои истеъмолкунандагии кулчаканди коркардшуда, ки ба таркибаш иловаи хокаи топинамбур истифода бурда шудааст, тадқиқот гузаронида шуд.

Аҳамияти амалии таҳқиқот дар саҳеҳ намудани асосҳои назариявӣ ва усулии таҳқиқоти таркибӣ ва истифодабарии маҳсулоти таъминоти функционалӣ, концепсияи ташкилдихандаи асосии ғизои солим барои аҳолии мебошад. Барои истеҳсоли маҳсулоти коркардшаванда, ашёи хоми функционалӣ, ки дар таркибаш миқдори муайяни макро ва микро нутриентҳои фаъол дорад ва бо моддаҳои биологӣ бой мебошад, истифода бурда шуд. Вобаста ба ин, ҷустуҷӯи манбаҳои нави захираҳои ғизоӣ ва истифодаи маҳсулоти хоми ғайрианъанавии пайдоиши растанигӣ дошта, ки барои истеҳсоли маҳсулоти функционалии ғизоӣ яке аз масъалаҳои муҳимми соҳаи саноати хӯрокаи мебошад, ҳал карда шуд.

Тасвиб ва амалисозии натиҷаҳои диссертатсия. Муҳтаво ва натиҷаҳои асосии таҳқиқоти диссертатсионӣ аз ҷониби муаллиф дар конференсияҳои илмӣ назариявӣ ва семинарҳои назариявии ҳайати профессорону омӯзгорони Донишгоҳи технологияи Тоҷикистон, Донишкадаи политехникии Донишгоҳи техникии Тоҷикистон ба номи академик М. Осимӣ дар шаҳри Хучанд, Донишгоҳи давлатии техникии Магнитогорск ба номи И. Г. Носови ФР, Донишгоҳи аграрии Ҷумҳурии Полша дар шаҳри Краков (солҳои 2019 – 2023) дар шакли баромаду маърузаҳои илмӣ пешниҳод ва муҳокима карда шудаанд.

Интишорот аз рӯи мавзӯи диссертатсия. Муқаррароту натиҷаҳои асосии таҳқиқоти илмӣ дар 11 кори илмӣ муаллиф, аз ҷумла 1 нахустпатент, 3 мақола дар маҷаллаву нашрияҳои мансуб ба феҳристи маҷаллаву нашрияҳои тақризшавандаи КОА ва 3 мақола дар ИИИР (РИНЦ), 4 мақола дар конгрессҳои байналмилалӣ ва ҷумҳуриявӣ нашр шудаанд. Ҳаҷми умумии интишорот оид ба мавзӯи диссертатсия 4,6 ҷузъи ҷопиро ташкил медиҳад.

Сохтор ва ҳаҷми диссертатсия. Кори диссертатсионӣ аз муқаддима, чор боб, хулоса ва пешниҳод, феҳристи адабиёт иборат буда, он дорои 30 ҷадвал, 9 расм, 7 диаграмма ва 156 саҳифаи матни компютерӣ мебошад.

Ҳамин тавр, дар сарсухани диссертатсия пурра мубрамии мавзӯи таҳқиқот, мақсаду вазифаҳои он, наwgонӣ, аҳамияти амалии он, тасвиб ва интишорот доир ба мавзӯи таҳқиқот маълумоти пурра пешниҳод гардидааст.

Рисолаи илмӣ аз ҷунин бобоҳо ва зербобоҳо иборат аст:

Боби 1. Тавсири адабиёт:

- 1.1. Тавсиф ва таснифи маҳсулоти қаннодии ордӣ ва роҳҳои баланд бардоштани арзиши ғизогии он,
- 1.2. Намуд ва номгӯи ашёи хом барои истеҳсоли маҳсулоти қаннодии ордӣ,
- 1.3. Хусусиятҳои ғайрифаъоли топинамбур,

1.4. Технологияҳои мавҷудбудаи истеҳсоли маҳсулоти ғизоии функционалӣ дар асоси топинамбур,

1.5. Омӯзиши бозори маҳсулоти қаннодӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Боби 2. Усулҳои тадқиқот;

2.1. Тартибдиҳии нақшаи тадқиқот,

2.2. Хосиятҳои ашёи хоми дар кор истифодашаванда,

2.3. Усулҳои ташҳиси органолептикии хосиятҳои ашёи хом, маҳсулоти нимтайёр ва тайёр,

2.4. Усулҳои ташҳиси физикӣ-химиявии хосиятҳои ашёи хом, маҳсулоти нимтайёр ва маҳсулоти тайёр.

Боби 3. Қисми тадқиқотӣ

3.1. Баҳодиҳии сифати ашёи хом,

3.2. Омӯзиши устувории топинамбур ба нигоҳдорӣ,

3.3. Технологияи истеҳсоли концентрат ба намуди хока аз топинамбур,

3.4. Баҳодиҳии сифати маҳсулоти нимтайёр,

3.5. Истифодабарии раванди хушккунии конвексионӣ дар истеҳсоли концентрати топинамбур,

3.6. Технологияи истеҳсоли кулчақанд бо иловаи концентрати топинамбур,

3.7. Баҳодиҳии сифати маҳсулоти коркардшуда,

3.8. Ҳисоби арзиши нерӯӣ ва арзиши ғизоии маҳсулоти коркардшуда,

3.9. Хатти технологияи истеҳсоли маҳсулоти тайёр.

Боби 4. Самаранокии иқтисодӣ

4.1. Самаранокии технологияи маҳсулоти коркардшуда,

4.2. Ҳисоби арзишҳои асли ва нархи маҳсулоти тайёр.

Хулоса ва пешниҳодҳо,

Феҳристи адабиёт, замимаҳо

Боби якуми рисола хело васеъ ва дар он маълумотҳои зарурӣ аз адабиётҳои гуногун, аз муаллифҳои зиёди дохилӣ ва хориҷӣ гирд оварда шудаанд, ки онҳо аҳамияти таҳлилии ин бобро баён менамоянд.

Доир ба боби дуюми рисола бояд қайд намуд, ки унвонҷӯй ҳамаи усулҳои гузаронидашудаи илмиашро хело васеъ ва пурра ба қалам додааст, ки онҳо метавонанд дар ташҳиси таркиби маводҳои дигар растаниҳо низ истифода гарданд (байан намудани миқдори инулин, пектин, сафадаҳо ва ғайраҳо).

Дар боби сеюми рисола унвонҷӯй Раҳмонова Ҷ.А. натиҷаҳои корҳои илмӣ ба даст овардашро таҳлил намуда, бартарии навъи топинамбури Сарватро нисбат ба навъи Интерес аз лиҳози таркиби моддаҳои зарурӣ ва фойданокии онҳоро нишон додааст. Дар ин боб муаллиф бартарии омода гардонидани кулчақанди аз омехтаи орди гандум ва хокаи маҳсулоти топинамбурро тайёр шударо бисёр возеъ ва ҳаматарафа фаҳмо нишон додааст.

Дар боби чоруми рисола таҳлили самаранокии истехсоли кулчақандхоро бо истифодаи орди гандум ва орди лўндаҳои топинамбур ба таҳлилҳои сарфу харч ва фоидаи софи иктисодиро пешкаш намудааст.

Дар баробари натиҷаҳои арзишманди илмии ба даст омада, ба андешаи мо дар рисолаи илмӣ чунин норавшаниҳо ҷой доранд:

1. Дар боби якуми рисолаи илмӣ доир ба майдони кишти топинамбур, миқдори коркарди он дар арсаи ҷаҳонӣ ва Тоҷикистон маълумот пешниҳод нашудааст, ки ин маълумотҳои ахборотӣ шояд мубрамиятии кори илмиро боз ҳам афзун мегардониданд?
2. Чанде аз адабиётҳои оварда шуда дар ин боб ба солҳои пешин, яъне то соли 2000-ро таалуқ доранд, ки онҳо шояд ҳоло кўҳна гардида бошанд?
3. Дар рисола доир ба оне, ки лўндаҳои навҳои топинамбури **Интерес** ва **Сарват** аз кадом муассисаи илмӣ ё ки аз кадом макон дар оғози кори илмӣ дарстрас шудаанд маълумот пешниҳод нашудааст?
4. Инчунин, дар рисола оиди агротехнологияи парвариши ҳосили лўндаҳои навҳои топинамбур ва дар кадом солҳо онҳо ба даст оварда шудаанд низ маълумот пешкаш нагаштааст?
5. Дар рисола доир ба фойданокии растани топинамбур дар пешгирии касалии қанди одамон на дар тавсири адабиётҳо ва на дар кории илмии унвонҷўй маълумоте дода нашудааст?
6. Дар хулосаҳои рисола самаранокии зироати топинамбур дар таъмини амнияти озўқавории кишварамон, ҳамчун растани ҳосилнокиаш хело баланд ишорае нагардидааст? Яъне тавассути истифодаи орди гандум ва топинамбур шояд истехсоли орд дар кишвар хело беҳтар гардад?
7. Дар рисола чизи аз ҳама муҳим, яъне дар оянда барои нони хуштаъму ғизоноки табобатӣ дар амалия бояд чанд ғоиз орди гандум ва топинамбур истифода шавад, тавсия нагаштааст?

Бояд қайд намуд, ки эродҳои дар боло зикр шуда, моҳияти илмию амалидоштаи рисолаи илмиро кам намеkunанд.

Хулоса

Рисолаи илмии Раҳмонова Ҷамилахон Абдуҳамидовна дар мавзўи **“Коркарди технологияи маҳсулоти функционалии қаннодии ордӣ бо иловаи ашёи ғайрианъанавӣ дар мисоли топинамбур”**, барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои техникӣ аз рўйи ихтисоси 05.18.01 – Технологияи коркард, нигоҳдорӣ ва коркарди хўшагиҳо, лўбиёгиҳо, маҳсулоти ғалладона, мевагию полезӣ ва ангурпарварӣ, кори илмии ба анҷом расида мебошад, аҳамияти калони илмию амалӣ дорад. Рисолаи илмӣ дорои маълумотҳои арзишманди назариявӣ ва амалӣ буда, моҳияти коркарди

технологияи маҳсулоти фуқсионалии қаннодии ордӣ бо иловаи ашёи ғайрианаъанавӣ, дар мисоли топинамбур дар шароити вилояти Суғд пурра инъикос менамояд. Натиҷаҳои тадқиқот дар интишороти илмӣ инъикоси пурраи худро ёфтаанд. Автореферати диссертатсия мазмуни асосии рисолаи илмиро инъикос менамояд. Бинобар ин диссертатсияи пешниҳодшуда ба талаботи ҚОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгуй буда, муаллифи он Раҳмонова Ҷамилахон Абдуҳамидовна сазовори дараҷаи илмии номзади илмҳои техникаӣ аз рӯи ихтисоси 05.18.01 –Технологияи коркард, нигоҳдорӣ ва коркарди хӯшагиҳо, лӯбиёгиҳо, маҳсулоти ғалладона, мевагию полезӣ ва ангурпарварӣ мебошад.

Муқарризи расмӣ:

Мудирӣ озмоишгоҳи генетика ва селекцияи растаниҳои Институти ботаника, физиология ва генетикаи растани Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон, доктори илмҳои кишоварзӣ (ихтисос 06.01.05. – селекция ва тухмипарварии растаниҳои кишоварзӣ)

Партоев

Партоев Курбоналӣ

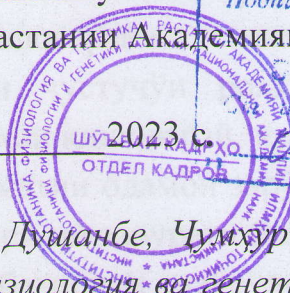
Имзои д.и.к. Қ. Партоевро тасдиқ менамоям:

Сардори шӯъбаи кадрҳои Институти ботаника,

физиология ва генетикаи растани Академияи миллии

илмҳои Тоҷикистон

« _____ »

Умарова Н.С.

Суроғаи корӣ: 734017, ш. Душанбе, Ҷумҳурии Тоҷикистон, кӯч. Карамова 27, Институти ботаника, физиология ва генетикаи растани Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон. Тел. (+ 992 37) 224-71-88;
E-mail: pkurbonali@mail.ru